

Jum tuba ni ka'

Majani

Ni ka' chich kototla

- Anonla dok kuxle pitsi i kola kt kntntala ni ka'
- Upete ni kaj tupanka' ktchenla jini woyon
- Ktchanla ni patan tuba kt japtnla ni ka' i anikonla uts

Ya'anonla tama nojka' iski

- Iski ya'an k'en aj kuxle dok k'en btntla, tltk' i i winik
- Ktchanla kuxle dok ni ja', ni ka' i ni ik i ya'anonla dok ch'a'aljin tupanka'
- An winik ke uchoke ni ja', ni ka', ni ik I itsibajtesan ni iltk'ijo, ni btntla y ulot. Ya'an jo'yan, jits'o, mach'an otot i ni otot tuba aj ktnjun, ya'an aj k'ojpan i mach'an aj ts'ak I ni ts'ak.

¿Kode ktxe ktchenla?

- Kola kt ttklenla ni winiko tupanka' tuba ajnik uts dok u kuxle.
- No'onla ch'okajlo' i ch'ok ixok, upete k'in ktchenla p'I patan tuba kt k'exela k'ua ke mach uts dok k'ua utstak, kola kt kntntan ktbala i kt sijanla uts k'ua kt kntntanla.
- Si kt ttklenla i ktchenla uts dok ktlotla, kt kuxenla dok ch'a'aljin
- K'a k'attnla k'ajalin dok oj noja: kt papla, aj ye'jum, kt lotla...
- Ktchenla jinda p' i patan, kuxlekonda dok ch'a'aljin i kt kntntanla uts kt noj ka'la.

K'ajalin tuyak'o jum tuba ni ka'

Kt chanenla y kt ktnantanla u pete k'ua kuxu

1. Chtnen i kntntan ni winiko, ni tltk'ijo i ni btntla
 - K'achich kuxutak
 - K'ach'ich k'tnt
 - K'achich u ytk'e k'ua utstak I pitsitak
2. Kntntan u pete k'ua kuxutak dok k'ajalin, dok ch'a'aljin I ch'ok pixan
 - K'achich ya'an tupan ka'
 - K'achich yo kt kntntala
 - K'achich k'tnt tuba ajnikonla kuxu
3. Ttklen a lotla sijben a ch'ok pixan i unte'chenla patan
 - K'achich yo ajnikonla unte'
 - K'achich ktchenla k en patan unte'onla
 - K'achich ajnikonla dok ch'an'aljin

4. Upete uch´e ktbisala ni pistil k´ajalin i k´uachika ke uytk´e ni ka´
 - K´anchic a ktntanla k´ua kuxu
 - K´achich kola akt kuye´la k´ua ke uytk´e ni ka´
 - K´achich a wo ajniket uts I ni bijch´ok ke uxe u ptnktbam

Tan ni kuxle upete ya´an kacht

5. Chtnenla kache´u kuxlen ni bit btntla, ni tltk´jo winiko´, ktntanla i bisanla k´a mach uts´ibajtesano´
 - Chtnenla k´a mach uts´ibajtesano´
 - K´attn k´a ajnik tt ktntintinte
 - K´atan tuba upete aj kuxle: ik, ja´,k´in, i ka´.
6. Mach a ts´bajtesan ni ka´mistnla uts a ktji
 - Mistnla uts ni ka´mach a choke ja´
 - Ch´uch´unla ni p´os
 - Tusula uts k´ua a k´tntlesan
7. Bisnla chich jinja uxp´e k´ua:
 - U kuxle tuba upete k´ua kuxutak
 - U k´ajalin tuba a lotla
 - Ni utsi tuba upete
8. Chtnen i ktntntan a ktji I kexe a k´ajalin dok a lot
 - Dok k´ua kuxutak tu pan ka´
 - Dok aj ktpna dok otro ktji I kajo
 - Dok k´ua ke k´tntlesanla tuba ajnikenla uts

Upete yo ij bisan k´ua ke uk´tntlesan

9. Sijtn k´ua a lot k´a ajniko´uts
 - Upete yo ubisan k´ua ke u k´tntlesan tuba uchen kuxle uts
 - Upete ni bijch´ok yo ubisan umpe´otot bajka uye´kan jum
 - Ni winik ke mach´an utak´in jinni winik uxe tt ttklinte
10. Ttklen a lot, k´a ajniket uts
 - I winik dok tak´in uxe u ttklen ulot
 - Uch´e a bisan k´ua ke ak´tntlesan
 - Yo awina´tanla ke a mulk´uxela k´uachika dok a lot

11. Ch'ok ajlo' i ch'ok ixok k'tnttako chich
- Ch'okajlo i ch'okixok yo uktne i uch'ije unte
 - Si untu ch'ok ixok o untu ch'okajlo'ya'an k'ojo, uchle chich kt ktntntanla
 - Ni ixiktak uktntntan chich ni k'ajalin ka'niwinik
 - Upete aj k'tpna yoo chich u ktntntinte
12. Chen patan tuba ch'okajlo' i ch'ok ixok
- Tuba aj ktpna dok tak'in o sin tak'in
 - Stk, ik o kúachika
 - Tuba jinda kaji o tuba x'tbtj kaj
 - Tuba kt t'anla o tuba x'tbtj t'an
 - Criastianu o x'tbtj ch'uj o tuba mich u bisan k'ua, ajnik u we'e, otot, bish'ok, uc'euba, otot bajka uye'kan jun, loto', alas, ch'a'aljin, si an aj k'oipan, aj ts'ok I ts'ak I ke ajnik uts sin k'uachika.

Mach ni jo'yan, ajnik utsi

13. Ch'tnen tana kaji k'a mach ajnik jats
- Awina'tan kache'uchen kuxle ni winik tana ktji o kaj,
 - Uch'e a wtle dok a k'ajalin I ajniket wayo dok upete a lot
 - Ujuntu de no'onla uch'e uktntntan kt ktjila
14. Ktnt jun tuba ajnikonla uts dok ktlotla
- Ktnt dok a pixan upete k'ua ke u bisanek ptnte'
 - Upete ts'aji u jtbe'a k'ajlin dok ni buya ke u ktntntan ni winktre tu pan ka'
 - Si a ktne'uts nijun, uts a chen kuxle
15. Lottn dok ch'a'aljin i dok a pixan a lotla, ni tltk'jo', I ni bit bntla
- Tana wotot
 - Tan ni otot tuba aj ktn jun
 - Tana ktji o kaj
16. Ktntla a chen kuxle dok ch'a'aljin tu pan ka'
- K'tnt chich ke upete ajnikonla dok k'a'aljin ike ttklenla kt lotla
 - Ni winiktre mach u chen jo'yan, ni mach u chen ts'omba
 - K'tnt kt pojlenla ni ch'a'aljin tama upete kaj

K´ajalin

Ni winkte uch´e kt ktntntanla i kt pitsilesanla kt kajla bajka kt chenla kuxle; jinuk´a ajinikenla dok ump´e kuxle tsijib, kt bisanla k´uachika uts. Ktlbenla ktlotla tuba kt bisanla ni ono´ts´aji i ni k´ajalin ke ya´to an. Aj ktpna tuba xbtlkaj, t´an, ono´ts´aji, i ch´ujo´u ttklenonla chich; che´chich uch´e akt ktne´la k´en k´ua tuba kuxlekonla uts dok kt lotla.

Kubinla ni t´an i kt chenla patan k´a pasikonla ptnte.

Dok ni woyon, kt pitsilesanla ni kt ka´la, k´achich kada winik uchen patan i u ttklen u lot.

Uch´e kubinla de no´onla : « Awo´achen kuxle tsijip » « K´en a patan tuba ajniket uts » « Wichich u ktntntan ni ka´ »

Ni jun tuba ni ka´uytlbenonla kode kt chenla tuba kt ktntntanla ni kaj : kt japtla ni te´e, kt bisanla ni ts´aji, kt bisanla tuba upete k´ua k´tntntak i ajnikonla chich uts. Ni jun tuba ni ka´u tik´en u bisan i u pitsilesan ni kaj bajka ktchenla kuxle.